

Република Србија

Приручник за поступање стручњака у раду са децом у грађанским судским поступцима -Други део-

Октобар, 2021

ПРАВО НА ПОШТОВАЊЕ ПРИВАТНОГ И ПОРОДИЧНОГ ЖИВОТА

Члан 8. Европске конвенције о људским правима прописује право на поштовање приватног и породичног живота:

- Свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и преписке;
- Јавне власти неће се мешати у вршење овог права сем ако то није у складу са законом неопходно у демократском друштву у интересу националне безбедности, јавне безбедности или економске добробити земље, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, или ради заштите права и слобода других.

ПРИРОДА ПРИВАТНОГ И ПОРОДИЧНОГ ЖИВОТА, ДОМА И ПРЕПИСКЕ

- Права на поштовање приватног и породичног живота, дома и преписке су **права условљена у знатној мери**, што значи да мешање државних власти у ова права не представља увек повреду права, али може представљати кршење права само под одређеним условима.
- Тест од **пет питања** утврђивања да ли је дошло до кршења права из члана 8 Конвенције:
  - Да ли из утврђених чињеница произилази заштићено право?
  - Да ли је дошло до мешања државе у то право?
  - Да ли је нарушавање права прописано законом?
  - Да ли се тим мешањем тежило оправданом циљу?
  - Да ли је мешање било сразмерно оправданом циљу коме се тежило?

ВЕЗА ИЗМЕЂУ РОДИТЕЉА И ДЕТЕТА У СМИСЛУ ПОРОДИЧНОГ ЖИВОТА

„Узајамно уживање родитеља и детета у друштву једног са другим, сачињава основни елемент породичног живота и мере домаћег законодавства којима се омета такво уживање представљају мешање у право заштићено чланом 8 Европске конвенције. Мере које се односе на старање о малолетној деци несумњиво представљају ометање права на породични живот“ (*В.А.М. против Србије*, број 39177/05 од 13.3.2007; *МС v. Bulgaria*, Број 39272/98 од 4.12.2003.)

Позитивне обавезе државе – да обезбеди услове за остварење гарантованих права у пракси;

Негативне обавезе државе – да се уздржи од непотребних и непропорционалних мешања у породични живот.

ПРАКСА ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЛЈУДСКА ПРАВА

- **Позитивне обавезе државе видети:**
- *В.А.М. против Србије*, Број 39177/05 од 13.3.2007.
- *Томић против Србије*, Број 25959/06 од 26.6.2007.
- *Зорица Јовановић против Србије*, Број 21794/08 од 26.3.2013.
- *Миловановић против Србије*, Број 56065/10 од 8.10.2019.
- **Негативне обавезе државе видети:**
- *Hokkanen v. Finland*, Број 19823/92 од 23.9.1994.
- *Kutzner v. Germany*, Број 46544/99 од 10.7.2001.
- *Saviny v. Ukraine*, Број 39948/06 од 18.12.2008.
- **Однос позитивних и негативних обавеза видети:**
- *Јевремовић против Србије*, Број 3150/05 од 17.7.2007.
- *К.В. и остали против Хрватске*, Број 36216/13 од 14.3.2017.

ДЕТЕ - ДЕФИНИЦИЈА

Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода као ни Породични закон не садрже дефиницију појма – дете.

Европски суд за људска права је у својој дугогодишњој пракси усвојио дефиницију из члана 1 Конвенције о правима детета:

- **Дете је свако људско биће које није навршило 18 година, ако се на основу закона који се односи на дете, пунолетство не стиче раније.**

Држава мора да обезбеди делотворно остварење права у пракси, кроз различите начине.

ЧЕТИРИ КОМПЛЕМЕНТАРНА ПРИНЦИПА У ЗАШТИТИ ДЕЧИЈИХ ПРАВА

У заштити дечијих права, **увек треба применити** следеће принципе из Конвенције УН о правима детета (члан 1):

1. Недискриминација;
2. Најбољи интерес детета;
3. Заштита права на живот, опстанак и развој и
4. Поштовање мишљења детета.

Поштујући принцип недискриминације, у најбољем интересу детета треба обезбедити заштиту права на живот, опстанак и развој, уз утврђивање и уважавање мишљења детета у мери којој је оно у његовом најбољем интересу.

ИЗВОРИ ПРАВА У ЗАШТИТИ ПРАВА ДЕТЕТА

- УСТАВ РС
- ПОРОДИЧНИ ЗАКОН
- КОНВЕНЦИЈА УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА О ПРАВИМА ДЕТЕТА
- ЕВРОПСКА КОНВЕНЦИЈА О ЗАШТИТИ ЉУДСКИХ ПРАВА И ОСНОВНИХ СЛОБОДА

Поред тога у циљу квалитета правне заштите треба се упознати са одлукама Европског суда за људска права, које садрже стандарде заштите дечијих права на живот, опстанак и развој.

ПРАВА ДЕТЕТА

ПРАВО ДЕТЕТА ДА ЗНА СВОЈЕ ПОРЕКЛО

ПРАВО ДЕТЕТА НА ЖИВОТ СА РОДИТЕЉИМА

ПРАВО ДЕТЕТА НА ЛИЧНЕ ОДНОСЕ СА РОДИТЕЉОМ СА КОЈИМ НЕ ЖИВИ

ПРАВО ДЕТЕТА НА РАЗВОЈ И ОБРАЗОВАЊЕ

ПРАВО НА ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА ДЕТЕТА

НАЈБОЉИ ИНТЕРЕС ДЕТЕТА

ПРАВО НА ИЗДРЖАВАЊЕ

ПРАВО СТАНОВАЊА – *HABITATIO*

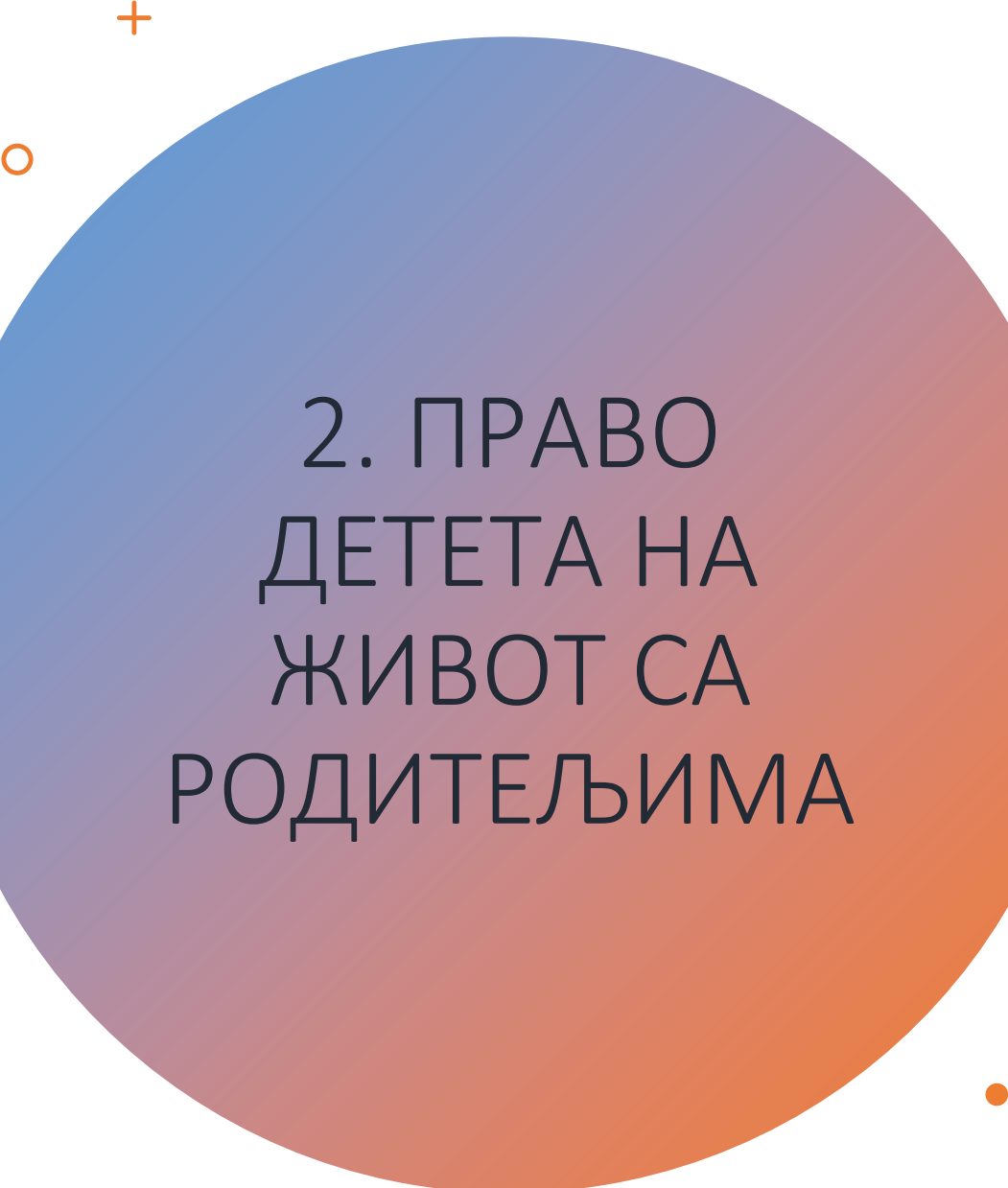

1. ПРАВО ДЕТЕТА ДА ЗНА СВОЈЕ ПОРЕКЛО

- Право детета на порекло је уставно право (члан 64. Устава), конвенцијско право (члан 7 став 1 Конвенције о правима детета) и законско право (члан 59. ПЗ).
- Дете, право да зна своје порекло, остварује у судском поступку, путем ДНК анализе, а ако то није могуће на све друге процесне начине који могу да омогуће утврђивање очинства – биолошког порекла детета, путем теста равнотеже интереса тј. пропорционалности.

ПРАКСА ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА

- *Микулић против Хрватске*, Број 53176/99 од 7.2.2002.
- *Јевремовић против Србије*, Број 3150/05 од 17.7.2007.
- *Mifsud v. Malta*, Број 62257/15 од 29.1.2019.
- *Бољевић против Србије*, Број 47443/14 од 16.6.2020.

2. ПРАВО ДЕТЕТА НА ЖИВОТ СА РОДИТЕЉИМА

- Право детета да живи са родитељима и да се родитељи старају о њему пре свих других је неприкосновено дечије право засновано на природној вези и остварењу најбољег интереса детета.
- Дете млађе од 15 година може и треба да изнесе своје мишљење о томе са којим родитељем ће живети у случају њиховог одвојеног живота, али ће суд мишљење детета оцењивати у складу са најбољим интересом детета сагледавајући све околности случаја.
- Европски суд за људска права је навео да је најбољи интерес детета најважнији. Родитељи морају бити укључени у поступак одлучивања у целини у мери која им пружа неопходну заштиту њихових интереса, у супротном повређено је њихово право на породични живот у смислу члана 8 Конвенције и такво мешање се не може сматрати неопходним.

ПРАКСА ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЛЈУДСКА ПРАВА

- *Marckx v. Belgium*, Број 6833/74 од 13.6.1979.
- *Scozzari and Giunta v. Italy*, Број 39221/98 и 41963/98. од 13.7.2000.
- *Sahin v. Germany*, Број 30943/96 од 8.7.2003.
- *Sommerfeld v. Germany*, Број 31871/96 од 8.7.2003.
- *K.B. v. Finland*, Број 2872/02 од 2.12.2008.
- *K.B. и остали против Хрватске*, Број 36216/13 од 14.3.2017.

+

○

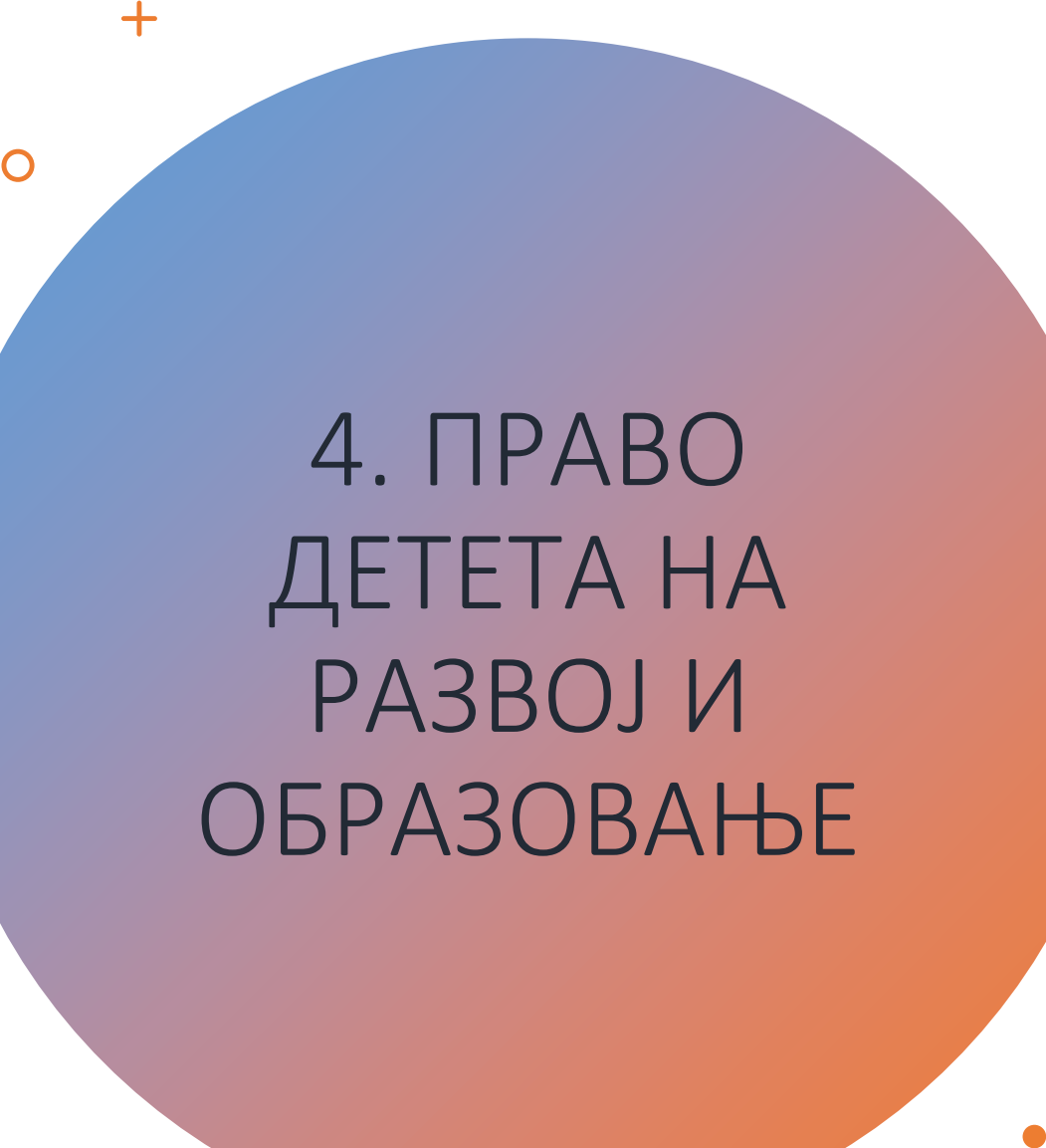
3. ПРАВО ДЕТЕТА НА ЛИЧНЕ ОДНОСЕ СА РОДИТЕЉЕМ СА КОЈИМ НЕ ЖИВИ – право детета и дужност родитеља

●

- Одредбом члана 61. ПЗ прописано је право детета да одржава личне односе са родитељем са којим не живи, које право може бити ограничено само судском одлуком, у најбољем интересу детета.
  - Позитивна је обавеза државе да омогући контакте или поновно спајање родитеља коме није додељено старатељство и детета након развода, али није апсолутна, већ зависи од многих чинилаца, укључујући најбољи интерес детета.
  - Право детета на личне односе протеже се и на односе са сродницима и другим лицима са којима га везује посебна блискост ако је то у његовом најбољем интересу
- ||

ПРАКСА ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА

- *Sahin v. Germany*, Број 30943/96 од 8.7.2003.
- *Sommerfeld v. Germany*, Број 31871/96 од 8.7.2003.
- *В.А.М. против Србије*, Број 39177/05 од 13.3.2007.
- *К.В. и остали против Хрватске*, Број 36216/13 од 14.3.2017.

4. ПРАВО ДЕТЕТА НА РАЗВОЈ И ОБРАЗОВАЊЕ

- Нико не може бити лишен права на образовање. У вршењу свих својих функција у области образовања и наставе држава поштује право родитеља да обезбеде образовање и наставу који су у складу са њиховим верским и филозофским уверењима (члан 2 Протокола 1 уз Конвенцију).
  - Дете има право на образовање у складу са својим способностима, жељама и сколностима, а дете које је навршило 15. годину живота и које је способно за расуђивање може одлучити коју ће средњу школу похађати (члан 63. ПЗ).
  - Видети: *Оршуш и др. против Хрватске*, број 15766/03 од 17.07.2008.
-

+

○

5. ПРАВО НА ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА ДЕТЕТА – једна карика у остварењу најбољег интереса детета

●

- Право детета на слободно изражавање мишљења није омеђено никаквим временским границама, већ само способношћу детета да формира своје мишљење.
  - Праву детета на слободно формирање и изражавање мишљења одговара обавеза државних органа да му пруже сва потребна обавештења за формирање мишљења и да мишљењу детета посвете дужну пажњу у свим питањима и свим поступцима у којима се одлучује о његовим правима, а у складу са годинама и зрелошћу детета.
  - Уколико суд закључи да мишљење детета није компатибилно са осталим околностима предмета спора, он није дужан да прихвати мишљење детета, али је дужан да образложи због чега сматра да мишљење детета није аутентично или, и ако јесте аутентично због чега сматра да није опредељујуће у заштити најбољег интереса детета.
- ||

ПРАКСА ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА

- *Elsholz v. Germany*, Број 25735/94 од 13.7.2000.
- *K. i T. v. Finland*, Број 25702/94 од 12.7.2001.
- *Sahin v. Germany*, Број 30943/96 од 8.7.2003.
- *Nulinger and Shuruk v. Switzerland*, Број 41615/07 од 6.7.2010.
- *K.B. и остали против Хрватске*, Број 36216/13 од 14.3.2017.

+

○

6. НАЈБОЉИ ИНТЕРЕС ДЕТЕТА – најважније начело за остваривање заштите права детета

●

**Аспекти најбољег интереса детета према ставу
Комитета УН за права детета изнети у Општем
коментару бр 14. став 39. су:**

- Материјалноправни – право детета на оцену његових најбољих интереса приликом разматрања различитих аспеката у циљу доношења одлуке о неком дечијем праву;
  - Интерпретативноправно начело – при тумачењу неке правне одредбе је потребно одабрати тумачење које најделотворније служи најбољим интересима детета;
  - Процесно правило – у образложењу одлуке треба сагледати позитивне и негативне ефекте те одлуке на једно или више деце о којима се ради и показати да је право које је узето у обзир узето у најбољем интересу детета, те да су критеријуми који су примењени у односу на остале факторе узети у најбољем интересу детета.
- ||

6. НАЈБОЉИ ИНТЕРЕС ДЕТЕТА

На основу судске праксе изражене у одлукама ЕСЉП можемо извући закључке:

- најбољи интереси детета процењују се у сваком појединачном случају
  - најбољи интереси детета се не подудару са најбољим интересима родитеља, осим у мери у којој могу постојати разни заједнички критеријуми за процену везани за личност детета, његово порекло и конкретну ситуацију
  - везе детета са члановима породице морају се очувати, а породичне везе могу се прекинути само у веома изузетним околностима
  - од првенственог значаја је да се најбољим интересима детета придаје кључни значај и они, у зависности од природе и озбиљности интереса, могу превагнути над интересима родитеља
  - родитељ никада не може имати право на предузимање мера којима би се угрозило здравље и развој детета
  - процену најбољих интереса детета првенствено треба да спроводе домаћи органи и уживају одређено поље слободне процене
  - некада ће бити нужно затражити мишљење од вештака психолога да би се оценила вредност мишљења детета
-

ПРАКСА ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЛЈУДСКА ПРАВА

- *Sahin v. Germany*, Број 30943/96 од 8.7.2003.
- *Nulinger and Shuruk v. Switzerland*, Број 41615/07 од 6.7.2010.
- *Kacper Nowakowski v. Poland*, Број 32407/13 од 24.7.2012.
- *X. v. Latvia*, Број 27853/09 од 26.11.2013.
- *B.B. and F.B. v. Germany*, Број 18734/09 и 9424/11 од 14.3.2014.
- *K.B. и остали против Хрватске*, Број 36216/13 од 14.3.2017.

+

○

7. ПРАВО НА ИЗДРЖАВАЊЕ – лично право детета, имовинске природе

●

- Висина издржавања зависи од потреба повериоца издржавања, могућности дужника уз вођење рачуна о минималној суми издржавања која се као накнада за храњенике, односно лица у породичном смештају периодично утврђује, у складу са законом.
  - Увођење правног стандарда „очигледне неправде“ за дужника издржавања, даје могућност судовима да на основу свих околности случаја правилно одмере која је то сума којом ће се овај стандард оправдати.
  - Стандард „очигледне неправде“ када је у питању дужник издржавања не примењује се у случају издржавања малолетног детета.
-

+

○

8. ПРАВО СТАНОВАЊА – *НАВІТАТІО* *право детета* *на породични* *дом*

***Законско право које се не може
искључити одрицањем од тог права или
диспозицијом странака путем уговора.***

Услови за конституисање овог права су
одређени Породичним законом:

- Право становања имају: дете и родитељ који врши родитељско право на стану чије је власник други родитељ детета, ако дете и родитељ који врши родитељско право немају право својине на усељивом стану;
  - Право становања траје до пунолетства детета;
  - Немају право становања дете и родитељ ако би прихватање њиховог захтева за конституисање права становања представљало очигледну неправду за другог родитеља
-
-

ЗАШТИТА ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ – ПОРОДИЧНИ ЗАКОН

- Породични закон садржи материјалноправне и процесноправне одредбе о заштити од насиља у породици.
- Насиље у породици је понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице (члан 197 ПЗ).
- Суд зависно од околности случаја пружа заштиту од насиља у породици било да се оно јавља у виду континуираног понашања, било у виду појединачног инцидента који је такве природе и таквог значаја да захтева пружање правне заштите.

ЗАШТИТА ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ – ПОЗИТИВНА ОБАВЕЗА ДРЖАВЕ

- Држава на основу чл. 2, 3 и 8 Европске конвенције има позитивну обавезу да штити децу у случају стварне и непосредне опасности по живот од идентификованих напада трећих лица, да спречи злостављање за које власти знају или би требало да знају, да има одговарајући правни оквир који им пружа заштиту од насиља, да има правосудни систем који може да утврди узрок смрти или повреде и казни починиоце, да обезбеди поштовање приватног живота и у односу између приватних појединаца, да има грађанске процедуре за остварење права, да обезбеди ефикасне кривичноправне законе за тешка дела као што су силовање и сексуално злостављање детета, да децу заштити не само од физичког насиља, већ и насиља учињеног путем интернета.

СПОРОВИ ИЗ ПОРОДИЧНИХ ОДНОСА – ПОРОДИЧНИ ЗАКОН

Породични закон прописује:

1. Поступак у брачном спору;
2. Поступак у спору о материнству и очинству;
3. Поступак у спору за заштиту права детета и у спору за вршење односно лишење родитељског права;
4. Поступак у спору за поништење усвојења;
5. Поступак у спору за издржавање;
6. Поступак у спору за заштиту од насиља у породици.

Заједничка начела за све поступке:

- Специјализовани састав већа;
- Хитност у поступању;
- Примена истражног начела;
- Искључење јавности;
- Одмеравање трошкова поступка по слободној оцени суда;
- Дозвољеност ревизије.

1. ПОСТУПАК У БРАЧНОМ СПОРУ (чл.209-246 ПЗ)

1. Тужба за утврђење постојања или непостојања брака
2. Тужба за поништење ништавог брака
3. Тужба за поништење рушљивог брака (малолетство)
4. Тужба за развод брака
5. Предлог за споразумни развод брака
6. Поступак посредовања

2. ПОСТУПАК У СПОРУ О МАТЕРИНСТВУ И ОЧИНСТВУ (чл.247-260 ПЗ)

Поступак се покреће тужбом и то:

1. Ради утврђивања материнства;
2. Ради оспоравања материнства;
3. Ради утврђивања брачног очинства;
4. Ради утврђивања ванбрачног очинства;
5. Ради оспоравања брачног очинства;
6. Ради поништења изјаве о признању очинства.

Породични закон посебно регулише материнство и очинство у случају зачећа уз биомедицинску помоћ (чл.57-58 ПЗ).

3. ПОСТУПАК У СПОРУ ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА ДЕТЕТА И У СПОРУ ЗА ВРШЕЊЕ ОДНОСНО ЛИШЕЊЕ РОДИТЕЉСКОГ ПРАВА (чл. 261-273 ПЗ)

У овом поступку се остварују права детета из чл. 59-65.ПЗ,
а посебно:

- права детета да родитељско право над њим буде продужено и после његовог пунолетства;
- право детета да одржава личне односе са сродницима и другим лицима са којима га везује посебна блискост;
- право детета које је навршило десету годину живота да се обрати суду или органу управе и затражи помоћ у остваривању свог права на слободно изражавање мишљења и то само или преко неког другог лица или установе;
- право становања детета на стану чији је власник родитељ детета који не врши родитељско право итд.

3. ПОСТУПАК У СПОРУ ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА ДЕТЕТА – ПОЈАМ РОДИТЕЉСКОГ ПРАВА

- Родитељско право је лично право родитеља према детету.
- Родитељско право постоји само у односу на малолетно дете и изузетно у односу на пунолетно дете ако је на основу законом прописаних разлога дошло до продужења родитељског права.
- Родитељско право је непреносиво право, родитељи се тог права не могу одрећи, а ако се врши у складу са законом нико не сме да омета родитеље у вршењу тога права (члан 85 ПЗ).
- Родитељско право се може ограничити и одузети само под условима и на начин прописан законом (чл. 81,82. и 273 ПЗ).

3. ЛИШЕЊЕ РОДИТЕЉСКОГ ПРАВА – најтежа породично- правна санкција

Изриче се у судском поступку када се утврди да је понашање родитеља према детету **друштвено неприхавтљиво**, јер се њиме повређују личност, достојанство, права и интереси детета, и то због:

1. злоупотребе права;
2. грубог занемаривања дужности;
3. несавесног вршења права и дужности.

Два облика лишења родитељског права и то:

1. **потпуно** лишење родитељског права и
2. **делимично** лишење родитељског права.

3. ЛИШЕЊЕ РОДИТЕЉСКОГ ПРАВА – опште карактеристике поступка за лишење родитељског права

- Судска одлука не односи се једино на дужност издржавања детета.
- Прописана је дужност свих дечијих, здравствених и образовних установа и установа социјалне заштите да обавесте јавног тужиоца или орган старетељства да постоје разлози за лишење родитељског права.
- Суд је дужан да се руководи најбољим интересом детета, уз поштовање хитности поступка; доминира истражно начело а начело диспозиције је ограничено; у поступку је искључена јавност, а подаци из судских списа представљају службену тајну.
- Медијација зато није свугде могућа, нити погодна.
- Поступак се може покренути и по службеној дужности.

4. ПОСТУПАК У СПОРУ ЗА ПОНИШТЕЊЕ УСВОЈЕЊА (чл.274-276 ПЗ)

- Поништај усвојења се може тражити из разлога ништавости (нису били испуњени законски услови за његову пуноважност) или из разлога рушљивости (сагласност је дата под принудом или у заблуди).
- У поступку за поништај усвојења медијација није погодан начин решавања спорова.
- Ревизија је дозвољена.

5. ПОСТУПАК У СПОРУ ЗА ИЗДРЖАВАЊЕ (чл.277-282 ПЗ)

- У поступку у спору за издржавање месна надлежност се оцењује према одредбама Закона о парничном поступку.
- Поступак се покреће тужбом, а може да се води и по службеној дужности.
- Поступак у спору за издржавање је нарочито хитан.
- Издржавање се по правилу одређује у новцу, а може се одредити и на други начин, само ако се поверилац и дужник издржавања о томе споразумеју, према потребама повериоца и могућностима дужника издржавања.
- Ревизија је увек дозвољена.

6. ПОСТУПАК У СПОРУ ЗА ЗАШТИТУ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ (чл.283-289 ПЗ)

Две врсте тужби:

1. Тужбе којима се захтева изрицање неке од мера заштите од насиља у породици;
2. Тужбе којима се тражи престанак мере заштите од насиља у породици.

Поступак се покреће тужбом, али га у одређеним случајевима може водити суд по службеној дужности: у брачним споровима, матернитетским и патернитетским споровима, споровима за заштиту права детета, за вршење родитељског права, лишење и враћање родитељског права.

6. МЕРЕ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

1. Издавање налога за исељење из породичног стана или куће, без обзира на право својине односно закупа непокретности;
2. Издавање налога за уседеље у породични стан или кућу, без обзира на право својине односно закупа непокретности;
3. Забрана приближавања члану породице на одређеној удаљености;
4. Забрана приступа у простор око места становања или места рада члана породице;
5. Забрана даљег узнемиравања члана породице.

ПРИВРЕМЕНЕ МЕРЕ
РАДИ ОТКЛАЊАЊА
ОПАСНОСТИ ОД
НАСИЉА – општа
правила парничног
или извршног
поступка и најбољи
интерес детета

Привремена мера као средство обезбеђења не може бити идентична тужбеном захтеву, али се од овог правила може одустати ако се тужбени захтев односи на заштиту државине, право становања, неновчано издржавање или када се на други начин не може спречити губитак или тешко угрожавање права, спречити насиље, односно настанак ненакнадиве или тешко накнадиве штете.

Начела која суд мора поштовати у поступку одређивања привремених мера су: начело зборности у одлучивању и специјализованост већа, хитности, односно нарочите хитности у поступању, истражно начело, искључење јавности, тајност података из судских списка, битно ограничење и одступање од начела диспозиције, несуспензивност жалбе, право детета на слободно изражавање мишљења, најбољи интерес детета.

Индикатори за одређивање привремених мера обезбеђења у породичним споровима зависе од околности случаја, а односе се пре свега на заштиту најбољег интереса детета, спречавање насиља или наступања ненакнадиве штете, односно кршење других права детета.

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

- Кад су у питању достигнути стандарди из члана 6. Европске конвенције о праву на правично суђење, они морају бити саставни део судске процедуре ради остварења једнаке, законите и правичне заштите пред судом у разумном року и правила домаће процедуре се морају примењивати сагласно овим стандардима, будући да се људска и мањинска права зајемчена Уставом непосредно примењују, а одредбе о људским и мањинским правима тумаче у корист унапређења вредности демократског друштва, сагласно важећим међународним стандардима људских и мањинских права, као и пракси међународних институција које надзиру њихово спровођење (члан 18. Устава Републике Србије).
- При ограничавању људских и мањинских права сви државни органи, а **нарочито судови**, дужни су да воде рачуна о суштини права које се ограничава, важности сврхе ограничења, природи и обиму ограничења, односу ограничења са сврхом ограничења и о томе да ли постоји начин да се сврха ограничења постигне мањим ограничењем права (члан 20. Устава Републике Србије).

ХВАЛА НА ПАЖЊИ!

**Снежана Андрејевић, судија Врховног касационог суда у пензији и стални
предавач на Правосудној академији**

**Љубица Милутиновић, судија Врховног касационог суда у пензији и стални
предавач на Правосудној академији**